

A MAGYAR ÉS A NEMZETKÖZI TUDOMÁNYOS ÉLET ESEMÉNYEI

Beszédtudomány. Az anyanyelv-elsajátítástól a zöngelkedési időig
Szerkesztette Markó Alexandra. ELTE Bölcsészettudományi Kar–
MTA Nyelvtudományi Intézet, Budapest, 2012. 398 lap.

A recenzens számára is megtiszteltetés olyan tudományos munkáról beszámolni, amely nemcsak minősége és sokszínűsége miatt érdekes, de abból a szempontból is, hogy Gósy Mária professzor munkássága előtt tiszteleg.

A tanulmánykötet a beszédtudomány hazai kutatásaiból válogatva, aktív kutatók írásait gyűjti össze a legkülönbélebb témakörökben. A cikkek átgondolt, alapos munkáról tanúskodó tanulmányok. A szövegek válogatásakor a szerkesztő és a szerkesztőbizottság célja nem egy adott tudományterület vagy részterület minél teljesebb ismertetése volt, hanem a szaktudományban aktuális elméleti és módszertani kérdések körüljárása, mindezeket pedig témájukban Gósy Mária munkásságához igazítva – kollégái és tanítványai tollából. Ez a mozaikszerű szerkesztés nemcsak arra jó, hogy megmutassa a beszédtudomány kutatásainak széles palettáját, hanem ennek köszönhetően az érdeklődő kétféle szerkesztési elv szerint is olvastatja a művet: az első felosztásban témák szerinti csoportosításban (*Régi fogalmak új megvilágításban; Életkori sajátosságok a beszédben; A beszédfeldolgozás aspektusai; Zöngé, zöngéesség, zöngétlenedés; Prozódiai sajátosságok; valamint A beszéd információtechnológiai vonatkozásai*), a második felosztás értelmében pedig tudományterületek szerinti csoportosításban (*Fonológia; Fonetika; Pszicholingvisztika; Beszédtechnológia; Retorika, írásjeltan*) – a tájékozódásban a kétféle tartalomjegyzék segít. Így válik a kötet az első pillantásra szét-szaladó témák több rétegben felépített struktúrájává, lehetővé téve a tanulmánykötet nem pusztán lineáris elolvasását.

A két tartalomjegyzék után a szerkesztő előszavát, majd a nyelvtudomány két kiemelkedő művelőjének, Kenesei Istvánnak és Nyomárkay Istvánnak a születésnapjára köszöntőjét olvashatjuk.

A *Régi fogalmak új megvilágításban* című részben Siptár Péter a degemináció fogalmának újraértelmezése, Varga László pedig a magyar mellékhangsúly léte

és jelentősége mellett érvel. Gyarmathy Dorottya tanulmánya az újraindítások körüli kettősséget igyekszik egyértelművé tenni.

Az *Életkori sajátosságok a beszédben* című fejezetben a korai életszakasz nyelvsajátítását vizsgáló ritka tanulmányok közül hármat is olvashatunk: Vesna Mildner és Martina Bajzec arról számol be, hogy a horvát anyanyelvű gyermekek iskolaérett korokra nyelvi szempontból egységesülnek: megszűnnek a nemek különbségéből adódó nyelvhasználati eltérések. Deme Andrea az iskola előtt álló fiúk és lányok vokálisainak formánsszerkezetéről közöl precíz és átfogó elemzést. Neuberger Tilda különböző életszakaszokban mérte fel a kommunikáció grammatikai szerkesztettségét, Bóna Judit pedig az idősök kommunikációs sajátosságainak vizsgálatába egy egészen új és érdekes szempontot emel be: a matuzsálemek nyelvhasználatát, amelyben száz évesnél idősebb személyek spontán beszédét elemzi és veti össze fiatalabb idősök beszédével.

A *Beszédfeldolgozás aspektusai* részben Imre Angéla a GMP-teszt (a beszédészlelési és a beszédmegértési teljesítmény vizsgálatára Gósy Mária által kifejlesztett és sztenderdizált eljárás) sikeres, német nyelvre történő adaptációját és első eredményeit mutatja be. Menyhárt Krisztina a gyermekek által közkedvelt rajzfilmek kommunikációját vizsgálja percepció szempontból, illetve hasznos tanulságokat fogalmaz meg a kisgyermekek tévézési szokásaival kapcsolatban. Horváth Viktória érdekes tanulmányt közöl a hezitálások percepciójáról: a beszélők (sok esetben tévesen) vélekednek úgy saját magukról, hogy keveset hezitálnak, továbbá a hezitálások megfigyelésében és felfedezésében nagy egyéni különbségeket mutattak. A. Jászó Anna a retorikai megközelítésről mint szöveg-elemző módszerről értekezik, Navracsics Judit és Sály Gyula cikke pedig a kétnyelvűek írott alapú mondatfeldolgozását hasonlítja össze több szempont szerint.

A *Zöngé, zöngéesség, zöngételedenés* részben Damir Horga a zavarmentes artikuláció és az artikuláció mesterséges akadályozásának különböző eseteit vizsgálta meg, és leírja, hogy az adatközlők zöngéképzési mechanizmusuk új helyetthez történő igazításával törekszenek a helyes artikulációra. Gráczy Tekla Etelka és Kohári Anna a több felpattanással megvalósuló explozívák VOT-mérésének metodikai kérdéseit igyekeznek tisztázni tanulmányukban. Ruth Huntley Bahr és Stacy N. Kile mesterségesen zöngétlenné alakított végű szavak esetében vizsgálta meg különböző anyanyelvű gyermekek percepcióját.

A *Prozódiai sajátosságok* tárgyaló fejezetben további érdekes tanulmányokkal találkozhatunk. Keszler Borbála régi szövegekben elemzi az intonációs jelöléseket, bizonyítva ezzel az élőbeszéd vizsgálatának létjogosultságát a szövegekben. Markó Alexandra vizsgálata szerint a felolvasás és a spontán beszéd hangsúlyai akusztikai sajátosságaikban különbözőek, és mindez a percepcióra is hatással van. Váradi Viola a spontán beszédben megnyilvánuló bekezdéshatárok akusztiki-

kai-fonetikai korrelátumait kutatja, Gocsál Ákos pedig új irányt jelöl ki az alaphangmagasság mérésére, a mérés további pontosításának érdekében.

A hatodik fejezetben, amely a beszéd információtechnológiai vonatkozásáról szól, Beke András a gépi beszélfelismerés új eljárásának segítségével (kevert Gauss-modellek) az eddignél jobb eredményeket mutat be. Olaszzy Gábor a gépi beszéd előállításának eddigi tapasztalatait összegzi, illetve írja le a jövő kutatásainak irányát, szükségességét.

A kötet kívülről színekben és formákban gazdag, küllemének változatossága a beszédtudomány sokféleségével harmonizál, noha a külső még nem sejteti a mű igazi értékeit. A borító színvilága, a feltüntetett kulcsszavak alapján sokkal inkább hihetjük azt, hogy hétköznapi felhasználásra készült ismeretterjesztő könyvvel, esetleg tankönyvvel van dolgunk. A könyvet átlapozva azonban gyorsan feltűnik az olvasó számára, hogy komoly tudományos munkáról van szó, kiváló kutatók keze nyomán, igényes szerkesztéssel.

A kötet bármely cikkét tanulmányozva elmondható, hogy a beszédtudományi kutatások mindennapi aktualitását és innovációját hordozza magában. A tanulmányok egytől egyik színvonalas, alapos munkák eredményei, amelyek nemcsak Gósy Mária professzor munkásságának méltó továbbvivői és üdvözlői, hanem a modern beszédtudomány egy pillanatképezék is nívós alkotóelemei.

Németh Máttyás

14. Nemzetközi Klinikai Fonetikai és Nyelvészeti Konferencia – 14th Meeting of the International Clinical Phonetics and Linguistics Association

Cork, 2012. június 27–30.

Az 1991-ben alapított Nemzetközi Klinika Fonetikai és Nyelvészeti Társaság (International Clinical Phonetics and Linguistics Association – ICPLA) két évente szervez szakmai találkozót, amelynek célja a beszéd és nyelv zavaraira fókuszáló fonetikai és nyelvészeti kutatások ösztönzése, a kutatás és gyakorlat közti átjárás elősegítése. A 2012-es évi konferencia helyszíne a több mint másfél évszázados múltra visszatekintő University College Cork, a tudományos programot szervező helyi bizottság tagjai az egyetem jelentős kutatási tapasztalattal rendelkező oktatói: Fiona Gibbon, Alice Lee, Paul Fletcher, Ciara O'Toole, Nicola Bessell, Clara Egan, Nicole Kennedy, Pauline Frizzelle és Marcin Szczerbinski. A szakmaközi

párbeszéd elősegítését a 4 plenáris előadásnak, 9 tematikus panelnek, 60 szekcióelőadásnak és 160 poszterbemutatónak teret engedő tudományos program szolgált. A konferencia nagy érdeklődés mellett megrendezett eseménye David Crystal köszöntése volt, aki a klinikai nyelvészet területén végzett munkája elismeréseként kitüntetésben részesült. A díjátadást a klinikai nyelvészet történetét áttekintő szakmai beszélgetés követte.

A konferencia nyitóelőadását Alan Tittley (University College Cork) tartotta az ír nyelv múltjáról, jelen helyzetéről és jövőjéről (*What is Irish?*). Faraneh Vargha-Khadem (University College London) központi témája a FOXP2 gén mutációjához kötődő strukturális és funkcionális változások, valamint az ezek nyomán felrajzolható, a beszéd, illetve a nyelv alapjául szolgáló neurális háló bemutatása volt (*Dissecting the neural network involved in speech and language through structural and functional brain imaging: FOXP2 and the KE family*). Richard G. Schwartz (University of New York) a nyelvi zavarokat a pszicholingvisztika oldaláról közelítve meg, cochleáris implantált gyermekek lexikális hozzáférési sajátosságairól számolt be (*Language processing in children with cochlear implants: Lexical access*). A konferencia negyedik, záró plenáris előadásában Roelien Bastiaanse (University of Groningen) nyelvközi adatok elemzésével afáziások igehasználati sajátosságait értelmezte (*Verbs in aphasia: What is the problem?*).

A speciális szekciók keretében elhangzott előadások a beszéd és nyelv zavarait főként a diagnosztika oldaláról közelítették meg, ezen kívül az atipikus mintázatban megfigyelhető variabilitás természete, valamint a terápia tudományos megalapozottságának szorgalmazása szerepelt még a programban.

A szekció-előadások és poszterbemutatók a közvetítő nyelvek számát, a vizsgálat/elemzés módszerét és tárgyát, valamint az atipikus mintázatot eredményező kóroktani hátteret, illetve speciális környezeti feltételeket tekintve egyaránt nagyon változatosak voltak. A korábbi találkozókra megfigyelhető törekvéseken kívül talán kettőt lehetne megemlíteni, mely a kutatások száma alapján kiemelt figyelmet kapott. Klinikai területen is hangsúlyosabbá vált az igény a „hallgatóközpontú” adatgyűjtéstől a „beszélőközpontú” irányába történő elmozdulásra, kiejtészű adatrögzítés, illetve az észlelési adatokat kiegészítő eszközalapú mérések szorgalmazásával. A másik törekvés, a megsegítés hatékonyságát tartva szem előtt, az evidenciáalapú terápiás gyakorlat szorgalmazásában fogalmazódott meg.

Az idei évben 14 hazai kutató két előadással, illetve 4 poszterbemutatóval vett részt a konferencián. Gósy Mária, Bóna Judit, Beke András és Horváth Viktória (Budapest) a kitöltött szünet sajátosságait, illetve azok életkorral összefüggő változásait vizsgálta. Gyarmathy Dorottya és Gósy Mária (Budapest) olvasási nehézséget mutató gyermekek dichotikus hallásvizsgálatának eredményeiről számolt be. Markó Alexandra, Bajnócziné Szucsák Klára és Gráczki Tekla Etelka a hangte-

rápia hatékonyságát vizsgálta akusztikai paraméterek, illetőleg észlelési adatok elemzésével a tekintetben, vajon a kliensnek a beszélés mechanizmusára vonatkozó ismeretei befolyásolják-e a terápia kimenetét. Hoffmann Ildikó, Bánréti Zoltán, Szűcs Márta és Mészáros Éva (Szeged) kutatása különböző súlyossági fokú demenciát mutató Alzheimer-kóros betegek rekurzív képességére fókuszált. Zajdó Krisztina (Győr) az anyai beszéd hatását vizsgálta a magánhangzó fonológiai hosszúsága és a nyelvre jellemző zöngékezdési idő elsajátítása tekintetében. S. Tar Éva (Budapest) a zöngés/zöngétlen kontraszt elsajátíthatóságát elemezte atipikus nyelvfejlődést mutató gyermekek képmegnevezéses produkciójában.

A következő ICPLA konferenciára 2014-ben Svédországban kerül sor.

Tar Éva

Workshop Fluent Speech

Utrecht, Hollandia, 2012. november 12–13.

2012 novemberében első alkalommal rendeztek workshopot az utrechi egyetemen a beszéd folyamatosságát megakasztó jelenségekről. A kétnapos rendezvény célja az volt, hogy a nyelvészet különböző területein dolgozó, a spontán beszédben előforduló megakadásokat kutató szakemberek lehetőséget kapjanak egymás eredményeinek megismerésére, új szakmai kapcsolatok létesítésére. A workshop alatt ötven szerző tizenhat szóbeli és tíz poszteres prezentációját tekinthették meg a résztvevők. Az előadók Európából és az amerikai kontinensről érkeztek: Angliából, Belgiumból, Dániából, Finnországból, Hollandiából, Kanadából, Magyarországról, Németországból, Skóciából, Spanyolországból és az USA-ból. A poszter előadások azonos súllyal bírtak, mint a szóbeli prezentációk; a poszterek a teljes workshop ideje alatt láthatók voltak, így a mindkét napi poszter szekció mellett a kávészünetekben is megtekinthették őket az érdeklődők.

Az előadások a megakadásjelenségekkel kapcsolatos kutatások széles körét fedték le. Foglalkoztak a megakadásokkal mind a produkció, mind a percepció szempontjából, elemezték őket egynyelvű és kétnyelvű beszélők spontán beszédében is. A meghívott előadók között volt Rob Hartsuiker (Belgium), aki *Where do disfluencies come from?* című előadásában Levell beszédprodukciós modellje alapján mutatta be a megakadások eredetét. Norman Segalowitz (Kanada) *Toward a framework for the systematic study of L1 and L2 fluency: What are the important questions?* címmel tartott előadásában az anyanyelvi és idegen nyelvi

produkciónak folyamatosságának vizsgálatát hasonlította össze. Az első nap tudományos programját John De Jong (Hollandia) szellemes módszertani előadása zárta (*Rasch measurement for testing subjects, data and hypotheses*). Joan-Carles Mora és Roger Gilabert (Spanyolország) *Individual factors in utterance and perceived fluency: some empirical issues* előadásában a beszélők közötti különbségek befolyásoló hatását elemezte az idegen nyelvi beszédprodukciónak. Martin Corley (Skócia) azt mutatta be, hogy a bizonytalanságból fakadó megakadásjelenségek milyen hatással vannak a beszédfeldolgozásra (*Where do disfluencies go to?*).

Magyarországot négy előadás képviselte. A rendezvény második szóbeli előadása volt Gósy Mária (MTA Nyelvtudományi Intézet és ELTE) és Váradi Viola (ELTE) prezentációja az önkorrekciók tipizálásáról és időzíteni sajátosságairól. Deme Andrea és Markó Alexandra (ELTE) a nyújtások jellemzőit mutatták be gyermekek és felnőttek beszédében. Gyarmathy Dorottya és Neuberger Tilda (MTA Nyelvtudományi Intézet) a téves szótalálások és a téves kezdések javításáról tartottak előadást. Bóna Judit (ELTE) idősek és fiatalok beszédét vetette össze háromféle beszéd típusban (narratíva, tartalomösszegzés és társalgás) a beszédtempó, a szünettartás és a megakadások szempontjából.

A szervezők gondoskodtak arról, hogy a résztvevőknek kötetlen beszélgetésre is alkalmuk legyen. Az első nap estéjére szervezett vacsora és a konferencia zárásaként tartott koccintás is közelebb hozta egymáshoz a különböző országokban dolgozó kutatókat. A tervek szerint a workshopot két évente rendezik meg az utrechti egyetemen.

Bóna Judit – Váradi Viola

A KÖTET SZERZŐI

Név	Intézmény	E-mail
Baditzné Pálvölgyi Kata	ELTE Spanyol Nyelv és Irodalom Tanszék	b.palvolgyikata@gmail.com
Bartha Krisztina	Partiumi Keresztény Egyetem	krisztinabartha@yahoo.co.uk
Beke András	MTA Nyelvtudományi Intézet	beke.andras@nytud.mta.hu
Bereznai, Anja	ELTE BTK Alkalmazott Nyelvészeti Doktori Program	anja@bereznai.de
Bóna Judit	ELTE Fonetikai Tanszék	bona.judit@btk.elte.hu
Font-Rotchés, Dolors	Universitat de Barcelona, Department of Catalan Philology, Applied Phonetics	dolorsfont@ub.edu
Fóris Ágota	KRE Magyar Nyelvtudományi Tanszék	foris.agota@kre.hu
Gósy Mária	MTA Nyelvtudományi Intézet	gosy.maria@nytud.mta.hu
Götz Gergely	Bakáts Dentál Bt.	gotzgergely@t-online.hu
Gráczai Tekla Etelka	MTA Nyelvtudományi Intézet	graczi.tekla.etelka@nytud.mta.hu
Gyarmathy Dorottya	MTA Nyelvtudományi Intézet	gyarmathy.dorottya@nytud.mta.hu
Horváth Viktória	MTA Nyelvtudományi Intézet	horvath.viktoria@nytud.mta.hu
Kiss Gábor	BME Távközlési és Média-informatikai Tanszék	kiss.gabor@tmit.bme.hu
Krepsz Valéria	ELTE Fonetikai Tanszék	krepszvaleria@gmail.com
Markó Alexandra	ELTE Fonetikai Tanszék	marko.alexandra@btk.elte.hu
Németh Máttyás	ELTE BTK Alkalmazott Nyelvészeti Doktori Program	nemeth.matyas@outlook.com
Neuberger Tilda	MTA Nyelvtudományi Intézet	neuberger.tilda@nytud.mta.hu
Olaszy Gábor	BME Távközlési és Média-informatikai Tanszék	olaszy@tmit.bme.hu

---

Név	Intézmény	E-mail
Siptár Péter	ELTE Elméleti Nyelvészeti Tanszék, MTA Nyelvtudományi Intézet	siptar.peter@nytud.mta.hu
S. Tar Éva	ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar	evatar@barczy.elte.hu
Váradi Viola	ELTE Fonetikai Tanszék	varadiviola@gmail.com
Vicsi Klára	BME Távközlési és Média-informatikai Tanszék	vicsi@tmit.bme.hu

---

